

ságharc egyik legszebb győzelmének tartjuk ezt az összecsapást.

Ott voltak Buda visszafoglalásánál, a május 15-i súlyos áldozatokat követelő ostromban, majd ellátta az egyik ágyútelep védelmét. A 21-i rohamban a fehérvári rondellánál egy keskeny résben támadtak „Bocskai katonái”, a rés végén még ostromlétrán is kellett kapaszkodniuk! Reggelre a vár fokán lengette Stetina Lipót a Bocskai honvédszázalaj „Ne bántsát a magyart!” feliratú lobogóját.

Budánál halt hősi halált: Balogh József, aki a Hajdúkerületben városi jegyző volt, majd október 15-től a Bocskai-csapat alhadnagya, novembertől az 52. (Bocskai) zászlóalj hadnagya, utóbb főhadnagya.

A tavaszi hadjárat eddig említett csatái után a zászlóalj harci létszáma mindössze 305 fő volt, így a létszám az előírtnak felét sem érte el. A hiányzók nem mind halottak voltak, hanem sebesültek is, azonban a veszteség így is tetemes.

A nyári hadjáratban sem hazudták meg önmagukat. Helyálltak a Vág-menti csatákban (Pered, Zsigárd, Királyrév), a komáromi ütközetekben (júl. 2. és júl. 11.). Ott voltak Görgey visszavonulásánál a III. és a VII. hadtesttel együtt. Az első hadtest – szerves részeként az 52. zászlóalj – 1849. augusztus 2-án súlyos vereséget szenvedett el az oroszoktól Debrecen mellett. Karsa Ferenc találkozza a zászlóalj maradvékait, így ír róluk: „mint a darvak az ősi hideg esős időben, elkényszeredett bús állásban várják az alkalmas időt, úgy találtam a kuppaszakad vagy hatvan embert, a tiszték külön gomolyban”. A sok veszteség elkészerítette őket, sokan hazaszöktek.

A másik szintén Bocskai nevével viselő 52. zászlóalj az Asbóth hadosztály része lett. Asbóth a három századnyi Bocskai csapatot nem engedte el, a tavaszi hadjáratot vele harcolták végig a 12. hadosztályban. Parancsnokuk Kovács Lőrinc volt az egység megalakulásától kezdődően. Kovács '48 szeptember 20-tól a 31. zászlóalj toborzási biztosaként tevékenykedett Szilágysomlyón. '49. január 17-től százados volt a 67. honvédszászlóaljnál – és ezután, márciusban lett az önkéntes Bocskai csapat szervezője. 1849. július 16-tól őrnagy rangot kapott. Két új százados lépett a helyébe: Fényes László és László – immár a rendes honvéd alakulatba. A komáromi őrsereg részét alkották a város elestéig – Kovács, Fényes és Kralovánzky is a komáromi várórséggel tette le a fegyvert.

(Hajdúsági Múzeum)

A 17. (Bocskai) huszárezred emlékére állított szobor Hajdúböszörményben (a szerző fotója)

Az 53. Bocskai gyalogszázalaj

Harctéri szereplésük kezdete 1849. május 16-ára tehető, amikor a zászlóaljat Nagyváradra vezényelték és az V. hadtestbe osztották be. A zászlóalj többnyire nem együtt harcolt, hanem a szükségleteknek megfelelően egy-egy százada más-más feladatot kapott. Így részt vettek Arad ostromában, a zárándi harcokban, Gyulaféhevár zárolásánál, Dévánál, a tokaji átjáró biztosításánál a nyári hadjáratban.

A Klapka tábornok által kidolgozott terv egésze annyira nyilvánvalóan irrealis volt (pl. érdemben nem számolt az orosz intervencióval sem), hogy Bem nem engedelmeskedett a parancsnak. Erdélyre vonatkozó része volt, hogy az erdélyi hadsereg beveszi Gyulaféhevárt és Dévát, ill. leveri a román felkelést. Bem is Erdélybe vonult, mert Erdély biztosítása nélkül reménytelennek látta a más területeken végzett hadműveleteket. Így ott 39 000 magyar katona és 107 löveg került szembe az 53 000 fős orosz és osztrák intervenciós sereggel és annak 133 lövegével. Bár az arányok itt voltak leginkább reményt keltők a magyarok számára, a kiújuló román felkelés, az élelmiszerellátás nehézségei és az útviszonyok miatt csak néhány taktikai sikert lehetett elérni. A havasi hadjárat és a románok felkelése megosztotta a magyar seregeket, így nem tudtak teljes erővel az oroszokkal szembenállni.

A zászlóaljban sok hajdúsági születésű tiszt szolgált. Az aradi várvédők között voltak csapataikkal: Csohány Miklós (Hajdúnánás, 4. század parancsnoka), Farkas Lajos (Hajdúdorog, 5. század parancsnoka), a hajdúböszörményiek közül Sáry Pál főhadnagyként, Sütő Gábor hadnagyként, az ismeretlen születésű Nagy Zsigmond a 3. század parancsnokaként.

A zárándi csatákól vette ki részét a hajdúnánási Csiba Gábor főhadnagyként (majd Gyulaféhevár ostrománál is ott volt, végül Dévánál tette le a fegyvert aug. 19-én), a hajdúböszörményi Csiba Sándor hadnagyként és a hajdúdorogi Czékus Ferenc hadnagyként (Gyulaféheváron is szolgált, Dévánál tette le a fegyvert).

A zászlóalj Gyulaféhevár ostrománál küzdő részének sorsáról Csiba Gábor lejegyzett beszámolójából értesülhetünk. Eszerint az 53. zászlóalj a lesnyeki táborban kapta világi fegyverletét híret. Bem terveire azért hiúsultak meg, mert erre a híre serege gyakorlatilag felbomlott. Bem mindössze kilenc mellette maradó emberével szökött Törökországba. A zászlóalj maradvékai Dévánál tette le a fegyvert az oroszok előtt, akik átadták őket az osztrákoknak.

Borók Imre

Szent László királyra emlékezünk

Idén hirdették meg a Nemzetközi Szent László-évet. Ebben az esztendőben egyszerre ünnepeljük trónra lépésének 940., és szentté avatásának 825. évfordulóját. Nemcsak nálunk Magyarországon, de még Lengyelországban s Horvátországban is megemlékeznek a lovagkirályról.

A herceg gyermekora és ifjúsága

Egészen pontosan nem ismerjük László születésének dátumát. A legfogadottabb nézet szerint 1046. június 27.-én született. Az azonban biztos, hogy nem Magyarföldön, hanem Lengyelországban látta meg a napvilágot, akárcsak bátyja, Géza. Édesapja nem volt más, mint Béla herceg, a későbbi I. Béla magyar király. Édesanyja Richeza krakkói lengyel hercegnő volt, akinek keresztény neve Adelhaid volt. László személyneve szláv eredetű. Vladisláv azt jelenti: hatalom és dicsőség. Testvérével együtt, ők voltak az első olyan Árpád-házi hercegek, akiket már mindjárt születésükkor, azonnal megkereszteltek.

Lehetséges, hogy 1048-ban tért haza Magyarországra, mikor már lezárultak az I. István halálát követő trónharcok, Orseolo Péter (1038-1041, majd 1044-1046) és Aba Sámuel

(1041-1044) magyar királyok között. Apjának, Béla hercegnek a hazatérését minden bizonnyal a Vata-féle pogánylázadás tette lehetővé. A pogány magyarok ölték meg az idegennek tekintett Gellért püspököt is a pesti révnél. Mint Vászoly leszármazottja, László rokona, Béla herceg bátyja, a Fehérnek is nevezett I. András kezdett el uralkodni (1046-1063). Amikor már minden háborúság elült, akkor érkezhetett meg Krakkóból Béla herceg családja. A király és a herceg megosztott minden hatalmon, Béla megkapta a bihari dukátust, azaz hercegséget. A királyi testvérek mindenben együttműködtek, ez egészen addig zavartalan volt, míg András király fia, Salamon herceg meg nem született. Az addigi szilárd trónutódlás, kérdésessé vált.

Ki legyen az uralkodó? A király fia, az éppen csak gyermekorú Salamon, vagy az élete virágjában lévő, kortársai által Bajnoknak nevezett, sikeres hadvezér, Béla herceg, aki több, nagy jelentőségű győzelmet aratott III. Henrik német császárral, Magyarországra betörő hadai felett. (1051. Verteshegység, 1052. - Pozsony – Zotmund vagy Búvár Kund-monda)

Európában még nem szilárdult meg teljesen a primogenatúra elve, mely

szertint mindig a király elsőszülött fia volt a trónörökös. Még létezett a keleti jog is, a maiorátus elve, mely szerint a király halála után, a királyi család legidősebb, már férfikorú tagjának kellett uralkodnia.

Az ifjú László herceg első nyilvános szereplésére akkor kerülhetett sor, mikor 1057-ben részt kellett vennie unokatestvére, Salamon, ifjabb királlyá koronázásán. Ez azonnal nyílt trónviszályt okozott. (Várkonyi jelenet: korona és kard választása)

Apjával együtt, a kamaszodó László herceg is anyja népéhez, Lengyelországba menekült. Am hamarosan visszatérték, már a következő évben, 1060-ban. Ekkor Béla herceg, apósa, II. Boleszláv (vagy Bátor Boleszló) lengyel király segítségével legyőzte I. András magyar királyt, aki még abban az esztendőben meg is halt. Salamon az apjával együtt Németországba menekült.

Béla király azonban rövid ideig uralkodhatott csak. (1061-1063) Emléket a frissen megalapított pannonhalmi és zirci apátságban is megőrizték.

Halála után, Salamon, mint megkoronázott király érhetett haza (1063-1074). A trónviszályokat azzal próbálták meg kölcsönösen lezárni a királyi unokatestvérek, hogy nagy nehezen megállapodtak, megosztották az országot. Salamon lett a magyar király, ám részt biztosított hatalmából a hercegeknek is. Géza, mint idősebb fivér, megkapta a bihari dukátust, azaz hercegséget, míg az ifjabb testvér, László, megszerezte a nyitrai dukátust a Felvidéken. Nem kis hatalmat jelzett ám ez, hiszen egy-egy ilyen hercegség nem kevesebb, mint 15 vármegyét jelentett. Maga a király, a dukátusokat nem uralta, hatalma csak a neki jutott harminc vármegyére terjedt ki. A magyar állami berendezkedés megszilárdult, békés évek következtek. Annak ellenére, hogy unokatestvérek voltak, Salamon és Géza meg László, összeveszték egymással.

Keleti kérdés: besenyők, úzok, kunok

1055-ben az úzok (ogúzok vagy torkok) nomád török népe okozott

alapos változást, felfordulást a keleti pusztákon. Ők voltak azok, akik kelet felől támadva, legyőzték az Etelközben maradt besenyő törzseket. A besenyőket pecsenegnek vagy kangaroknak is ismerték a kortársaik. A besenyők észak felé nem fordulhattak, mert útjukat orosz fejedelmek birtokai zárták el. Nyugaton Magyarország állta útjukat. Eppen emiatt, a besenyők nem tehetek mást, minthogy bekérezkedtek a

Bizánci Birodalomba. A konstantinápolyi, keletromái császár menedéket is nyújtott a besenyő törzsek maradvékainak. Ezek a besenyők mérgezett nyilatokat is használtak hadakozásaik ideje alatt, az ellenfeleik legnagyobb rémületére. A besenyők néhány megmaradt törzse, nemzetsége a mai Moldvában és Havasalföldön sikeresen állt ellent meg az úzoknak.

Am maguk az úzok se nyugodhattak meg, hiszen mindössze öt esztendőig, 1060-ig élhettek keletben, nyugatban. Ekkor jelentek meg Európában üldözőik, az addig a Volgán túl lakó kunok vagy polovecek, más néven kipcások vagy kománok. Ezek újabb, erősebb, vadabb nomád nép tagjai voltak. Láthatjuk, hogy a pusztai népvándorlás egy cseppet sem záródott le még a magyarok Kárpát-medencébe való sikeres beköltözésével. Az orosz hadak csónakokon ereszkedtek le a folyókön, mik újdonült szövetségeseik, a kunok lóháton támadták meg az úzokat.

1064-ig, a Kárpátokon kívül ülték meg az úzok. Ekkor a kunok támadása miatt átkeltek a Dunán, ők is Bizáncba igyekeztek. Nem zsákmányoló, kalandozó hadjárat volt ez már, hanem kétségbeesett, utolsó honfoglalási kísérlet. Az úzok ereje megtört, súlyos járvány ütötte fel a fejét köztük, éhínség gyengítette le őket. A bolgárok és az éppen előlük elmenekült, közben bizánci zsoldot húzó besenyők pusztították ki őket. Ez azt eredményezte, hogy az úzok - ez az Európába betörő, fegyveres nomád nép - hatalma mindössze alig 16 esztendő alatt teljesen felmorzsolódott. Ezt a sorsot kerültek el Árpád fejedelem magyarjai, mikor a Kárpát-medencében találtak maguknak új, biztonságos hazát!

1061-től kun támadások indultak meg az oroszok ellen is, hatalmuk kiterjesztéséért. Csak 1068-ban győzték le először az orosz fejedelmi hadak a kunokat. Tíz esztendővel később, 1078-ban, a kunok már Konstantinápoly (Bizánc) ellen támadtak, ám csak Drinápolyig jutnak zsákmányszerző portyájuk alatt, innen verik őket vissza, az akkor már bizánci zsoldban élő úzok és besenyők.

1068-ban a besenyők északkeleti irányból betörtnek Magyarországra is. Nem tudjuk, hogy ez zsákmányszerző portya volt mindössze, vagy ez is egy honfoglalási kísérlet volt-e. Az mindenestre biztos, hogy a Gyula nevű fővezér, Ozul nevű főembere volt a parancsnok. Az is bizonyos, hogy a magyar krónikák és gesták jól megkülönböztették egymástól a három nomád népet. A besenyők mindig saját nevükön szerepelnek, a kuno-

Fotó: Wikipedia

kat minden esetben fehér kunoknak nevezik, az úzokat viszont mindig fekete kunoknak ismerik a korabeli magyar feljegyzések.

Nem biztos, hogy területszerzés volt ennek a portyának a célja, inkább csak a könnyen szállítható zsákmány. Ezt villámháborúval szerették volna véghez vinni. Emiatt a várakkal, azok ostromával nem is nagyon foglalkoztak. Krónikáink ezt a betörést is a kunok számlájára írják, de majdnem biztos, hogy nem kunok, hanem besenyők voltak a támadók. (A magyar krónikák, az egyszerűség kedvéért, minden kelet felől betörő népet kunoknak neveztek.)

A radnai hágón át törtek be, és a meszei kapun keresztül, egészen Biharig és a Nyírségig jutottak el, a Szamos völgyében. Csak a kerlési csatában, vagy más néven a cserhalmi ütközetben állították meg őket. A magyarok ugyanis egyszerűen elébe kerültek, a zsákmánnyal alaposan megrakott, lassan haladó ellenségnek. Ez is azt bizonyítja, hogy elsősorban rabszolgaszerző rablóhadjárat. Ennek az erdélyi viadalnak az idején Salamon király és a hercegek együttműködése még tökéletes volt. A besenyők felhúzódtak egy hegytetőre, onnan nyilaztak sűrűn lefelé. Mondáink rögzítik, hogy a magyarok egyszerre több irányból támadták rájuk. Salamon király a legmeredekebb domboldalon haladt toronyuránt felfelé vakmerően, mit sem törődve a saját, vagy követői testi épségével. Géza herceg megfontoltan és óvatosan haladt előre, kihasználva a kínálkozó védelmi lehetőségeket. Mégis László herceg határozott ember volt, így ő bizonyult a legvittezebbnek. Négyeléses harcossal is végzett párviadalban, csak az ötödik ellenfele sebesítette meg őt.

A kerlési csata, vagy cserhalmi ütközet idején történt meg a leányrabló kun és László párviadala is. Ez később az egyházi festészet kedvelt témája lett (sötétség és fény harcát, a pogányság és hit küzdelmét ábrázolták benne. Ennek az ábrázolásnak a keleti párhuzamai, az egész eurázsiai sztyeppén elterjedtek. A mai Kínától a jelenlegi Egyiptomig.) Vörösmarty Mihály írt erről a csatáról „költői beszélyt”.

Am ugyanakkor nem szabad azt sem elhallgatni, hogy hadászatiilag és stratégiailag hibás volt a csata alapon dolata, mivel a besenyők nem ugyanott vonultak ki, mint ahol bejötték az országba, s ez meglephetette a vezéreket. Taktikai hiba volt az is, hogy a dúló, fosztogató ellenséget nem csapatokkal, csak kémeikkel figyeltették meg. A kémeik vezetőjét Fancsika néven ismerték. Őt székely származásúnak említik a krónikák.

Mivel a lovasság nem tudott feljutni a Cserhalomra, a győzelmet kézi tusában, ember-ember elleni vad küzdelemben vívták ki (szó szerinti!) a

magyarok. Az ősi keleti hagyományos nyílzápor helyett, immár, szemtől szembeni viadal során diadalmaskodtak a magyar harcosok. Így lepték meg nomád ellenfeleiket, akinek még arra sem akadt lehetőségük, hogy menekülőre fogják a dolgort.

Út a batalomig

Néhány esztendővel később, 1071-ben az úzok (vagy a besenyők) a nándorféhevári görög őrség biztatására betörték Magyarországra, még hozzá délkeleti irányból. Zimonynál átkeltek a Dunán és a Szerémség vármegyéit dúlták fel. Vezérük neve Kozár volt. Nagy zsákmánnyal távoztak, de a Szalánkeménnél gyülekező magyar hadak követték őket, és bosszúból megtámadták a bizánci kézen lévő Nándorféhevárt. A támadás sikeres volt, két hónapos ostrom után a fontos vár elesett. Bátor Opos itt is kitüntette magát. A magyarok magas szintű ostromismeretről tettek itt bizonyosságot. Nyolc fabástyával ostromolták a várat, sőt még ugyanennyi, nyolc faltörő kost is felhasználtak. Még azt is elviselték, mikor a görögök megpróbálták őket a híres-hírhedt görög tűz bevetésével megzavarni. A neves nevezetes görög tűz, melyet nem oltott el sem víz, sem homok, nem okozott pánikot a magyarok között. Mindkét félnek volt hajóhada is, ezeket is bevetették az ostromban. László herceg vezette az elsőként a várba betört elővédet. Legalább egy fejjel magasodott ki a többiek közül. Rengeteg volt a sebesült és a halott, tömérdek görög foglyot ejtettek. A hatalmas szerzett zsákmány miatt, a hercegek és a király meghasonlott egymással, ellenségek lettek.

Ugyanis Salamon királynak kevesen adták meg magukat, mert közismert volt, hogy nem kegyelmez meg lehetőleg senkinek sem. Géza herceg sok foglyot ejtett, hiszen köztudott volt, hogy jószívű és kegyes keresztény, aki ha csak tehette, megkegyelmezett annak, aki ezt kérte tőle. László hercegnek is kevesen adták meg magukat a görög foglyok közül, hiszen köztudomású volt, hogy igazságos, de szigorú ember.

A hercegek és a király közti ellentét időnként csillapodott ugyan, de sohasem szűnt meg igazán. Annál is inkább így volt ez, hiszen a király bizalmasa, Vid ispán folyamatosan árnyzkodott a hercegek ellen. Ernye ispán közvetített, ő mindenféleképpen ki szerette volna békíteni egymással az unokatestvéreket. Ebben a szándékában támogatta őt Salamon király udvarának egy másik ispánja is, Ilia, akit békeszeretőnek jellemezték a későbbi krónikák. A király és a hercegek ellentéte 1074-re már olyan fokra hevült, hogy Géza, az öccseit

Fotó: Internet

külföldre küldte el: László Oroszországba, majd később Csehországba ment, Lampért öccsük pedig Lengyelországba utazott, segítségért. A hercegek és a király közti ellentét közben robbanáspontra hevült.

1074-ben, február 26-án, a kemeji révél, a mai Szolnok megyében csatára került sor. Salamon király 15 zászlóaljával, még azelőtt megtámadta Géza herceget, hogy testvérei, László és Lampért megérkeztek volna az általuk gyűjtött segélyhadakkal. Egy-egy zászlóaljban ekkoriban hatszáz harcoltak. A heves küzdelem nyomán Géza herceg, aki csak három vármegye fegyveres csapatai élén harcolt, súlyos vereséget szenvedett, és kénytelen volt a Tiszán keresztül elmenekülni. Am hamarosan fordult a kocka, mivel alig három héttel később, a mai Mogyoródnál ismét csatára került sor a herceg és a király között. Ide már idejekorán megérkezett László herceg is, csapatai élén, így kudarcot vallott Salamon király stratégiája, hogy egyenként, részenként verje meg királyi csapataival a hercegeket.

Salamon serege karantán, osztrák és cseh csapatokból állt a királyi magyar csapatok mellett. A magyar katonák egyik vezetője a Bátor Oposnak nevezett vitéz volt, aki már korábban a cserhalmi csatában és Nán-

dorféhevár falai alatt is kitüntette magát. Egészen fiatal korában ő, Bátor Opos, legyőzött egy óriás természetű cseh harcost, Salamon király első hadjáratában. Róla az a hír is járta, hogy egymaga győzte le az Ecse-di-láp sárkányát. Eppen ezért címerképe is ezt a tettet ábrázolta. A kemeji csatában Bátor Opos csuklyás páncéljában harcolt, lándzsadőfésével győzte le Géza katonáit. Ez a Bátornak is nevezett Opos nem volt más, mint egy Márton nevű vitéznek a fia, Apja már korábban, 1052-ben kitüntette magát, a németek ellen küzdve, a Pozsony alatti harcokban.

1074. március 14-én a hercegek győztek a mogyoródi csatában Salamon magyar király hadai felett. Salamon német és orosz zsoldoscsapatát Markwart vezér irányította. A király cseh és szláv testőreinek Szvatopluk vezér parancsolt. Ők Géza herceg ellen harcoltak. A csatában a királyi hadak bal szárnyán Vid ispán volt a vezér, ő harcolt a morvák ellen, a bácskai csapatokkal. Középen Salamon király irányított. A királyi csapatok jobb szárnyán Ernye ispán parancsnok.

A hercegek erőinek jobbszárnyán helyezkedtek el a morva segélyhadak, melyeket László herceg szerzett. Ő maga a balszárnyon kapott helyet. Dandárai élén a bihari zászlóalj vitéz-korábban a cserhalmi csatában és Nán-

ceg az állásait, hadai élén a nyitrai zászlóaljjal. Az arcvonalak délkelet felé fordultak el, Géza herceg csapatai felé. A csatát tulajdonképpen László herceg nyerte meg, mivel Trencsénből Vácig tartó villámgyors menetelésével alaposan meglepte Salamon királyt, aki csak hetekkel később várta, hogy ellenfelei egyesüljenek ellene. A harcászati ellentámadás, mint csatadöntő elem, itt működött. László herceg fáradt, mégis lelkes harcosával azonnal oldalba kapta Vid ispán csapatait, majd hátra támadta Salamon létszámfényben lévő zászlóaljait is. László herceg támadásai eredményesek voltak és a zsoldoscsapatok parancsnokai fogságba estek, de Bátor Opos kimentette Salamon királyt, majd mindketten Mosonba és Sopronba menekültek el.

Feltűnő volt, hogy az ellenség átkarolását, hátbatámadását, csakis a hercegek csapatai alkalmazták, hadicseleket és különleges egységeket vetettek be Salamon csapatai ellen. A hercegek a győztes csata után nem üldöztek a menekülő Salamont, ez hiba volt a részükről.

Géza lett az új király (1074-1077). A nyitrai, majd később a bihari dukátus Lászlóé lett 1075-ben. Salamon király támogatásért fordult a német uralkodóhoz, ám IV. Henrik német király támadása sikertelennek bizonyult. Ugyanazt a taktikát alkalmazták Lászlóék is, mint az apáik 1051-ben. A régi nomád taktika, a gyeppürendszer s a becsalogatás éppúgy működött, mint a kiéheztetés is. Hiába hatoltak a németek és Salamon egészen Vácig az országba, a magyar vármegyei zászlóaljak visszaverték a támadásokat. Salamon ismét visszaszorult Moson várába. Még hűséges katonája, Bátor Opos, a párbajhős is otthagya őt, mikor idegen hadakat szabadított rá Magyarországra.

Géza király nem volt német hűbéres, mint ahogy nem lett ő bizánci hűbéres, sőt nem lett még pápai hűbéres sem.

1077. április 24-25-én Géza király váratlanul meghalt, s az új uralkodó László lett Magyarországon. Zelemér horvát király (más néven Zvonimir) hűséget esküdtött neki. László sógora lesz.

László király uralkodása

Nem koronáztatja meg magát azonnal, hiszen még gyászot viselt bátyja halála miatt. Lovagi erényei közismertek voltak. Széles körű támogatást szerzett, kedvelték őt:

- Az egyháziak: bőkezűsége miatt.
 - A vitézek: harci képessége miatt.
 - A főurak: uralkodói erények miatt.
- Ezeket a kiváló tulajdonságokat a nyitrai és a bihari dukátusok ideje alatt bőven tanulmányozhatták és észrevehették régi és új hívei.

Az egyháziak és a világiak szemében egyaránt fontosak voltak László

királyi erényei:

- az igazságszolgáltatás reformjai
- a buzgó vallásosság
- a deli termet.

Első és legfontosabb feladata nyilvánvalóan nem lehetett más, mint megoldani a Salamon-kérdést. A nyugtalan vérű egykori magyar uralkodó szűknek érezhette Pozsony körüli, vármegyényi uralmát, s 1080-ban meghódolt unokatestvére, László király előtt. Birtokokat és jövedelmeit ugyan kapott, de hatalmat nem: a dukátust, vagyis a hercegséget nem kaphatta meg. Salamon ebbe nem nyugodott bele, s 1081-ben összeesküvést szőtt László király ellen. Ennek sikertelensége miatt Visegrádra zárták be, de nem az úgynevezett Salamon-

toronyba (ez ugyanis sokkal későbbi, Mátyás király korabeli épület!) 1083-ban kegyelmet kapott, és azonnal Németföldre menekült el, a sógorához, támogatás reményében. Am csalódnia kellett. Német felesége, Judit elhagyta őt. Így a trónkövetelő Salamon Németországba a besenyők és az úzok maradékaihoz távozott, a Duna mellé.

A Moldvában lakó besenyők vezére: Cselgü, akárcsak az úzok fejedelme, Kutesk is támogatta Salamon. 1085-ben először Kutesk, az úzok ura támadta meg Magyarországot. Seregében ott volt a pogánnyá vedlett trónkövetelő, Salamon herceg is, aki megkeseredett, és búcsút mondott a keresztény isten hatalmá-

nak. A Borgói és a Radnai-havasokon keresztül támadtak, de a Felső-Tisza vidékén László király visszaverte az úzokat. Ez a támadás nem volt másra jó, mint arra, hogy felhívja László király figyelmét az ismét bizonytalanra való keleti helyzetre.

1087-ben újra támadott, immár nagyobb külső erőkkel Salamon. Ez alkalommal Cselgü besenyő fejedelem volt a szövetségese, kinek leányát pogány módra el is vette a nyugtalan vérű herceg feleségül. A krónikákban az a teljesen hihetetlen adat szerepel, hogy Cselgü nem kevesebb, mint 80 ezer harcoshat parancsolt. Ezúttal a Vereckei- és az Úzsoki-hágón keresztül törtek be Magyarország területére. Úgy gondolták, hogy alaposan megszerverték saját védelmüket, így könnyebben támadhatnak rá László király népére. Győzelem esetén azt terveztek, hogy Erdély a besenyőké és az úzoké lesz, Magyarország többi része pedig Salamon visszahelyezett király uralma alá kerül majd. Am a pogányoknak reményeikben csalatkozniuk kellett, László király visszaverte a betörésüket. Más lehetőség híján Salamon és Cselgü Konstantinápoly ellen fordultak, de Dri-nápoly alatt tőlük is vereséget szenvedtek. A bizánci hadseregben új zsoldosok is harcoltak. A besenyők soraiban harcoló Salamon vélhetően ekkor vesztette életét, ám a legenda szerint sikerült a horvát tengerparti Pólába menekülnie, ahol szent életű remete vált belőle.

László király kifejezetten vendégszerető uralkodó volt. Több előzőtt uralkodónak is menedéket nyújtott királyi udvarában. Székesfehérváron és Esztergomban.

A keleti fenyegetés nem enyhült meg végképp. A kun törzsek és nemzetségek Olténiában és Munténiában találták meg újdonsült szállásaikat. 1091-ben a valódi kunok támadtak rá ismét, immár második alkalommal Magyarországra. Vezetőjük nem volt más, mint Kruj fia Kaposcs vezér. Irányításával törtek be a kun csapatok az Al-Dunánál, a törösvári szoroson keresztül. Erdélyből a meszei kapun át Bihar vármegyére csaptak le, majd a Tisza vidékére törtek rá. Dúlás, fosztogatás, rablás fenyegette az ország népét. A férfiakat megölték, a nőket és a gyermekeket elhurcolták. Az volt a tervük, hogy akit nem tartanak meg közülük saját részükre, azokat eladják majd a bizánci rabszolgapiacokra.

Kaposcs jelentette ki állítólag fennhéjázóan: Eljöttünk idáig csatázva, menjünk innen vadászva.

Am a Temes folyó közelében, a Pogánics vize mellett legyőzte László király páncélos katonáival a zsákmánnyal távozni akaró kun lovasokat. Maga a kun vezér, Kaposcs is elesett a küzdelem során.

A magyar uralkodó a mai Orsova közvetlen közelében, vereséget mért

A magyar királyi lovasszobor

arra a kun lovas seregre is, melyet Ákos vezér vezetett. Ő meg szeretne volna bosszulni Kapolcs és a kun harcosok halálát. Ez a bosszúhadjárat igen nagyarányú portya volt. László király, a magyar uralkodó hihetetlenül rövid idő alatt érte utol a zsák-mánnyal alaposan megterhelt kun harcosokat. Mivel épp Horvátországban hadakozott, majdnem 800 kilométert kellett megtenniük a magyar csapatoknak. Normál esetben, napi harminc kilométeres menettel számolva, heti egy pihenőnapot is beiktatva, ez kerek egy hónapba tellett. László és csapatai, alig két hét alatt tették meg az irdatlan távolságot. Kiderült, Vaszilko orosz herceg uszította a nomád kunokat a magyarok ellen. László király személyes párviadalban ölte meg Ákos vezért. A további keleti támadások elkerülése végett, kezdte meg az addig jobbára a nyugati határszelen lakó szlávok határőrök letelepítését Erdély-szerte. Maga a kezdeményezés is az uralkodótól származott. Tán épp emiatt kapott különleges szerepet László király, a székelyek népmondáiban. A székelyeknek nem vöröző, hanem területvédő szerepet szánt.

László király külön figyelmet fordított a cseh és a német ügyekre, éppen úgy, akárcsak az orosz vagy a délszláv ügyekre. A pápaság és a császárság ellentéte éppen úgy foglalkoztatta őt, mint ahogy a bizánciak ténykedése is. Számára igencsak kedvezően alakult a külpolitikai helyzet, hiszen mind a német császár, mind a bizánci uralkodó, de még az orosz cár és lengyel király hatalma is meggyengült a saját országukban.

Ez tette lehetővé számára azt, hogy amikor a Trpmir-dinasztia kihalt, beavatkozhatott Horvátországban is, hiszen az utolsó horvát uralkodó nem volt más, Zelemér király (Zvonimir), aki korábban már feleségül vette László nővérét, Ilona hercegnőt. Így eshetett meg, hogy László király meghódította a horvát Tengeremelléket is, és felvette titulusai közé a Horvátország királya címet is. Innen kezdődött meg Horvátország éa Magyarország kapcsolata, mely egészen 1918-ig tartott közjogi értelemben.

Ekkortájt már három különböző fegyvernem alkotta László király hadseregét. A nehézlövesság feladata volt a közelharc, klasszikus lovagi lovasrohamokkal. Fő fegyverük a kardok és a döfőlándzsák voltak. Mindegyikük rendelkezett sisakokkal és pajzsokkal is. Fő védőeszköz-eik a láncingek voltak. A könnyűlovasság is viselt vértettet, többnyire megerősített bőrvértet hordtak. Ők főképpen íjakkal, nyilakkal harcoltak, a lesvetés és a rajtaütés volt a fő feladatuk. Gyorsak és fegyelmezettek voltak. Kiegészítő fegyvereik közé tartoztak a csatabárdok és buzogányok. Olyan katonai egységek is részt vettek az uralkodó hadjárataiban, akik

egyáltalán nem rendelkeztek páncélzattal. Ők leginkább a csatlakozott pusztai népek fiai voltak. Törökök vagy szablyákkal voltak felfegyverezve. A későbbi szent, Magyarország királya, I. László, alig volt ötven esztendős, mikor szélütés érte. 1095. július 29-én halt meg. 1192-ben avatták őt szentté. Utóda nem más, mint I. Géza király idősebbik fia, a korábbi püspök, Kálmán. Ám Géza király fiatalabb fia, Álmos herceg és Kálmán ellentéte megosztotta Magyarország lakóit, nemesembereit és közrendűit egyaránt. László leánya, Piroksa bizánci császárnő lett, Eiréné néven. Görögül Priszka néven ismerték, tisztelték. Később szentté is avatták őt.

Igazságszolgáltatás reformok

László király törvényei szigorúak voltak, ámde igazságosak is egyben. A büntetések között gyakran szerepelt a megvakítás és a csonkítás, a halál és a pénzbüntetés is. Mindannyian vissza tudjuk idézni az iskolában tanultakat: „Aki egy tyúk értékénél többet lop, halállal bünhődjön!” Ennek az igazságszolgáltatási reformnak nem a szigorúsága volt újdonság, hanem, hogy elvileg mindenkire egyformán vonatkozott: előkelő nemesekre és közrendű vitézekre éppen úgy, mint a szolgákra is. Egyként sújtottak szegényt és gazdagot. Mindenféle lopást szigorúan megbüntetett, mert a magántulajdon védelme volt László számára a lényeg. Törvényeinek legfőbb célja nem volt más, mint az élet- és vagyonbiztonság, az erkölcsi tisztaság és fegyelem megszilárdítása az egyházban.

A pénzforgalom rendbetétele

László király kétfévente veretett új pénzt, soha nem élt a pénzrontás „jól bevált” eszközével. Mindig azonos súlyú aranypénzt bocsátott ki. Külföldön is megbecsülték fizetőeszközeit. Ennek többek között az is a haszna közé tartozott, hogy a távolsági kereskedelem haszna jó aranypénzben gyűlt össze. Az adózás még természetben történt meg, és nem pénzben. Heti vásárokat tartottak László király rendeletére. A sóbányászatot is ő engedélyezte elsőként Magyarországon. A kereskedőket akkor is pártolta, ha éppen nem magyarok voltak: számíthattak jóindulatára a böszörmények és izmaeliták, szercecsenek és zsidók, németek meg vallonok.

Szent László pénze tulajdonképpen nem más, mint egy-egy kerek, apró kő, mely nagyon hasonlít az ércpénzekhez. A népmonda szerint a kunok szórták el, menekülésük közben arany- és ezüstpénzeiket, ámde azok kővé változtak.

Közigazgatási reformjai

Az István király által kialakított

Hajdúsági Tükör

A magyar királyi lovasszobor

vármegyék rendszere László király uralkodása alatt szilárdult meg, Eddigre alakult ki igazán a 72 megyéből álló magyar vármegyerendszer. Minden vármegye köteles volt egy-egy, azonos létszámú csapatot felállítani a király hadseregébe. Így előre meg lehetett tervezni, hogy hány vármegye katonasága kell egy külhoni hadjárhoz, vagy egy külföldi támadás elhárításához Magyarországon.

Szent László egyházpolitikája

Törvénykönyvei az egyházi tulajdont is megvédték, méghozzá fokozottan. Az Árpád-házi magyar uralkodók közül az ő uralkodása alatt jelentek meg a templomok, mint menedékhelyek. László király vezette be a tüzevas-próbát is, mint új istenítéleti formát, az igazságszolgáltatásban. Az egyházszervezést is folytatta tovább. Nagyvárad volt László király kedves városa, ott is temették el, az új, általa alapított püspökség épületében. Horvátország fővárosában, Zágrábban is ő alapított meg egy püspökséget. Így aztán nem is volt olyan nagy csoda, ha felszólítást kapott egy keresztes hadjárat vezetésére is. Csak László király hirtelen halála miatt maradt el a szentföldi hadjárat.

Szent László király, a magyar uralkodó, nyilván tisztában volt a nyugati egyház problémáival is:

- a simónia (megvesztegetés) bonyodalmaival,
- a cölibátus (papi nőtlenség) problémájával,
- az investitúra (világi befolyás) erősödésével.

Ő volt az első oly magyar uralkodó, aki szenteket avathatott, méghozzá 1083-ban. Így jelölte ki Magyarország első, saját szentjeit. A szentek csodáit rögzítették saját életrajzaiban, melyet a nagy nyilvánosságnak szántak. Szentté avatásokra a pápai súlyú aranypénzt bocsátott ki. Külföldön is megbecsülték fizetőszközeit. Ők szentté avatási pereket vezetnek le, hogy ezen mindenki meggyőződhesen a leendő szent alkalmasságáról. Tanúkat hallgatnak meg, csodákat vizsgálnak ki. Ha minden rendben megy, ezek a pápai legátusok, kiküldöttek avatják fel az újdonsült szenteket, helyezik el a szentek ereklyéit, a templomaikban. Ilyenkor ők maguk képviselik a pápát, a tradícióknak megfelelő módon.

Szent István királyt, mint az Árpád-ház külön patrónusát szentelték fel, az uralkodó saját kívánságára. Szent Imre herceget, mint a cölibátus népszerűsítőjét választották ki patrónusul az egyháziak. Szent Gellért csanádi püspököt vértanúsága miatt találták alkalmasnak közbenjárásra, pártfogásra. Szent Zoerardot és Szent Benedeket, mint az aszkézis Zobor-hegyi, nyitrai remetéit népszerűsítették. Kultuszuk az egész országban elterjedt, ők mind magyar nemzeti szentjeink.

A szent fogalma azt jelenti: Istenhez tartozó, tiszteletre méltó, erényes, feddhetetlen, sérthetetlen hitű. Példaképül állították őket az egyszerű hívek elé: közbenjárásokra és pártfogások kérésére használták kultuszaikat az egyháziak. A haláluk után napjukat ünnepnapá nyilvánították. Ereklyéiket rendkívüli tisztelet övezte. A szent ereklyék birtokában templomokat lehetett felépíteni.

(A somogyvári Szent Egyedről elnevezett bencés apátság alapítása kötődött egy ilyen ereklyéhez. A szerzetesek egyenesen Franciaországból érkeztek meg Somogyba.) Szent László legfőbb emléktárgya nem más, mint az uralkodó hermája, fejerekleje. Helyi szenteket korlátozott tisztelet illettek: ezek voltak a boldogok. Tiszteletükre emléknepokat jelöltek ki. Így lett Szent István emléknapja augusztus 20. László király emléknapja nem volt más, mint június 27.

Kalandsoknak nevezett laikus testvérek alapítottak társaságokat - nevüket a hónap első napjáról kapták meg. A Szent Jobb tiszteletére, őrzésére alapította meg László király, a szentjobbi kolostort, a Berettyó völgyében. László király uralkodása alatt kezdődött meg a káptalanok szervezése. A káptalan nem más, mint egy olyan papi testület, melynek tagjai együtt lagnak, együtt étkeznek, együtt szolgálnak az egyházban. Élén a prépost áll, míg tagjai a kanonokok voltak. Melléjük sorakoznak fel az esperesek. Feladatuk nem volt más, mint a monostorok támogatása.

„Szent István volt a hit megalapítója, Szent László pedig beteljesítője” (Prohászka Ottokár római katolikus püspök, a neves történetíró és filozófus nyilatkozott így.)

Szent László király utóélete

Ő volt az a király, aki a Magyar Királyság határait nemcsak hogy megszilárdította, de ki is terjesztette. Uralkodása alatt Magyarország először bizonyult a kereszténység védőbástyájának, az ország felfogta a betörő, pusztítani akaró nomád népek, a besenyők, az úzok és kunok támadásait. László királyt III. Béla király idejében avatták szentté, 1192-ben, június 27-én, a neve napján, Nagyváradon. Ereklyetartóját arany és ezüst, elefántcsont és drágakövek, igazgyöngyök és művészi faragványok díszítették. Ugyanitt őrizték fegyvereit is, nagy, kétfelű csatabárdját, és ezüstkürtjét. Kultusza III. Béla, Nagy Lajos király, Zsigmond és Hunyadi Mátyás alatt is megújult.

Szokás volt a későbbi uralkodók korában, hogy mikor Nagyváradot felkeresték, tisztelgő látogatást tettek a nagy királyok sírjánál.

László sírja híres búcsújáró hely lett, ahol nemesemberek és közrendűek egyformán megfordultak. A váradi monostor hiteles helynek számított,

2017. március 15.

A magyar királyi lovasszobor

ahol esküt tehettek, istenítéleteket tarthattak, tüzevas-próbákat rendezhettek, birtokleveleket őrizhettek. A László király sírja feletti esküvé bizonyító erejű volt. A Váradi Regestrum töredéke nem más, mint az ott tartott istenítéletek jegyzőkönyve.

Később, Nagy Lajos király alatt, 1345-ben, a betörő tatárok felett a székelyek nagy győzelmet arattak. Barát és ellenség egyaránt feljegyezte, hogy Szent László alakja állítólag feltűnt a csatamezőn, s a székelyeket győzelemhez segítette. Így tartják őt az egész Erdély patrónusának, mind a mai napig is.

Régi királyaink közül nem egy, Szent László király közvetlen közelében szeretett volna nyugodni, a nagyváradi székesegyházban. Az erdélyi fejedelmek egyik temetkezési helye is a székesegyházban, az altemplomban volt.

Külföldön, az ausztriai Mariazellben, és a lengyelországi Czesztochóban is tisztelik a szent magyar uralkodót, I. László királyunkat. Kápolnákat, oltárokat építettek fel tiszteletére.

Nagyváradi életnagyságú lovasszobrát, melyet a Kolozsvártestvérek, Márton és György készítették el 1390-ben, a törökök támadása pusztította el 1660-ban.

Talán nem mindenki tudja, hogy ma Szent László király, a gépesített lövészek és határőrök védőszentje. Szent László király a Debrecen-Nyíregyházi Római Katolikus Egyházmegye védőszentje is egyben.

Szent László hermája, fejerekleje

A király fejének darabkáját, ereklyéjét mind a mai napig is Győrött, a székesegyházban őrzik. A szobor aranyozott ezüst: vert és öntött, vésett és áttört munka. A szoborfej természetes nagyságú, és a kutatók közül többen úgy vélik, hogy megőrizte Szent László eredeti arcvonásait is a herma. Az uralkodó ereklyéjét maga a herma őrzi, ez az ereklye nem más, mint a szent koponyacsontja. Maga a herma azonban későbbi, ezt Zsigmond király uralkodása alatt készítették, a megsérült eredeti pótlására. László király szemfedőjét is Nagyváradon őrizték.

A lovagkirály alakja a magyar népbagyományokban

Személyében a harcos nomád férfieszemény és az európai lovageszemény ötvöződik össze. Máiig tartó népszerűségét családnévek és keresztnév is őrzi. Régen még magyar katonai egységeket is elneveztek róla. Nagykereki állítólag arról kapta a nevét, hogy a László király holttestét szállító ókrössze-kér kerekei éjjel maguktól megindultak, Várad felé. Sok erdélyi templom őríz még ma is Szent Lászlóról készült freskókat falain. A szepesvidéki, ún.

Hajdúsági Tükör

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

A magyar királyi lovasszobor

